

Ковальчук А. О.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент М. В. Полховська*

Структурно-функціональні особливості умовного речення в ранньоніовоанглійській мові

В сучасному мовознавстві накопичено фактичний матеріал дослідження висловлень, які виражають умовні відношення та умовність ситуації загалом. У зарубіжних синтаксичних студіях під умовним реченням (*conditional sentence*) розуміють структуру, яка складається з головного та підрядного речень, які об'єднані сполучником "if" або іншими синонімічними сполучниками. У вітчизняному мовознавстві для позначення умовності у мовленні використовують термін "умовна конструкція", маючи на увазі біпредикативне семантичне утворення, що вказує на дві дії, одна з яких безпосередньо залежить від іншої. При цьому термін "умовна конструкція" є ширшим за термін "умовне речення", оскільки конструкція включає в себе різнорівневі утворення на позначення умови [2, с. 145].

Актуальність теми дослідження обумовлена відсутністю одностайної точки зору серед лінгвістів, як назвати відрізок мовлення у якому експлікується умова, а також недостатнім дослідженням структурного та функціонального аспекту умовного речення в ранньоніовоанглійській мові. Ці факти викликають інтерес і в наш час, вони є маловивченими, що і обґрунтовує актуальність даної роботи.

Об'єктом дослідження є умовні речення в ранньоніовоанглійській мові.

Предметом дослідження є структурні та функціональні характеристики умовних речень.

Метою роботи є аналіз структурних та функціональних особливостей умовних речень в ранньоніовоанглійській мові.

Завдання роботи. Мета роботи обумовлює необхідність досягнення наступних завдань:

- визначити сучасні тенденції у вивченні умовних речень;
- охарактеризувати парадигму умовних сполучників та імпліцитні засоби вираження умовності в сучасній англійській мові;
- розкрити мовну ситуацію у XVI – XVII столітті та її вплив на розвиток функціонування умовних речень;
- порівняти структурні та функціональні особливості умовних речень в поезії та прозі.

Проаналізувавши основні тенденції досліджень умовних речень на сучасному етапі розвитку синтаксису виявлено, що у межах формально-граматичного підходу визначальним тлумаченням умовного речення є його розуміння як складнопідрядного речення, яке має непряму модальність та в якому підрядне речення приєднується до головного за допомогою підрядного сполучника. Такі речення вказують на умову, за якої буде виконана дія. Тип смислових відношень між головним та підрядним реченням, а також рівень гіпотетичний, гносеологічний, модальний та темпоральний аспекти є тими критеріями, що покладені в основу дослідження умовних речень у сучасних синтаксичних студіях.

На сучасному етапі розвитку синтаксису багато вчених лінгвістів займаються розробкою питань щодо трактування умовних речень, їх структури та функцій. Ніколас Решер запропонував вивчення умови з урахуванням граматичного та семантичного чинників, тобто вивчати функціонування умовних речень з урахування гносеологічних, гіпотетичних, темпоральних та адвесивно-консультативних аспектів [7].

Щодо синтаксичної формули умовних конструкцій, то вона обумовлена наявністю двох дій, одна з яких знаходиться в непрякій залежності від іншої. Ядром умовної конструкції, яка передає альтернативність виконання дії є підрядне речення умови, адже саме воно виражає цю залежність за

допомогою умовних сполучників. До умовних сполучників належать: *if, whatever, unless, provided, as long as, in case*.

Проведений аналіз показав, що умова в реченні може бути вираженою не лише умовними сполучниками та традиційними умовними конструкціями, а й напівпредикативними конструкціями, дієприкметниками, незалежних дієприкметникових зворотів та дієсловами *had, should, were*. Особливе місце в переліку імпліцитних засобів вираження умовності займають біномінативні речення, які виражають умовність за допомогою контексту.

Протягом XVI – XVII століть англійська мова вже отримала сформовану літературну норму, яка отримала реальне оформлення в численних літературних творах та працях дослідників-граматистів. Зверталась увага на відповідність вимови та орфографії. На даному етапі англійська мова характеризується великим ступенем стандартизації та регламентації. Індустріальна революція та перехід від феодальних до капіталістичних відносин спричинив формування нового прошарку мови, а саме професійного жаргону та аргю. Ці всі зміни накладалися на лондонський діалект, який послужив базою для формування національної англійської мови [4].

Щодо порядку слів у реченнях, слід зазначити, що він був фіксованим. Найбільш поширена модель порядку слів у розповідних реченнях: підмет + присудок + додаток, або так звана SVO модель. Інверсія в англійській мові відіграє величезну роль при побудові речень, а також впливає на зміст висловлювання, а саме є найважливішим засобом для вираження експресивності у реченні. Інверсія також є засобом вираження експресивності у випадках, коли вона викликає уявлення у тих контекстах, для яких відповідне розташування слів є звичайним. Так, наприклад, в англійській поезії прикметник може не тільки, як це зазвичай і для прози, передувати обумовленому іменнику, але і слідувати за ним [6].

Структура речення в ранньомовноанглійському періоді визначається змінами у морфології. Так як іменники та прикметники втратили закінчення,

їхня позиція в реченні стала відповідною до того значення, яке вони передавали [3].

В епоху У. Шекспіра в умовних реченнях вживаються як форми синтетичного кон'юнктива, успадкованого від давньоанглійського періоду, так і форми аналітичного кондіціоналіса. У поезії умовні спосіб виражав бажання, умову або припущення. У ранньоніованглійський період відбувається розмежування аналітичних форм умовного способу для передачі запропонованої дії в теперішньому (або майбутньому) і в минулому: в першому випадку вживається допоміжне дієслово і інфінітив групи *Indefinite*, у другому – перфектний інфінітив.

У прозі умовні речення використовуються для надання вибору, або для ілюстрації можливих результатів тієї чи іншої дії. Структурно умовні речення оформлюються за допомогою прямого порядку слів. Така структура виражає емоційну нейтральність речення та спрямована на те, щоб реципієнт сам робив висновки про ті події та умови, що йдуться в реченні.

Таким чином, ми приходимо до висновку, що і в сучасній і ранньоніованглійській мові ключова роль вираження категорії умови належить підрядним реченням умови. Умовність цих речень могла передаватися як і за допомогою традиційних засобів вираження (сполучники *if, that*), так і напівпредикативними конструкціями, дієприкметниками, незалежних дієприкметникових зворотів та дієсловами *had, should, were*. Їх функціональні особливості були зумовлені жанром або відрізком мовлення у якому вони експлікувалися. У майбутньому дослідження складнопідрядних речень умови в англійській мові може проводитися шляхом порівняння їх структурної будови та функцій у різних функціональних стилях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд И. В. Статус импликации в системе текста // Интерпретация художественного текста в языковом вузе. – Л., 1985.

2. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка / М.Я. Блох. – М.: Высшая школа, 1983. – 383 с.

3. Верба Л. Г. Історія англійської мови. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів / Л. Г. Верба. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 304 с.

4. Історія англійської мови: від зародження до наших днів. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://myvic.com.ua/istoriya-angliyskoyi-movi-vid-zarodzhennya-nashih-dniv/>

5. Declerk R. Conditionals: a comprehensive empirical analysis / R. Declerk – NY.: Mouton de Gruyter, 2001. – 58 p.

6. Radford A. English Syntax/ A. Radford. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 259 p.

7. Resher N. Conditionals/ N. Resher. – Massachusetts: A Brandford Book, 2007. – 246 p.

Searle J. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language / J. Searle. – London etc. : Cambridge University Press, 1969. – 208 p